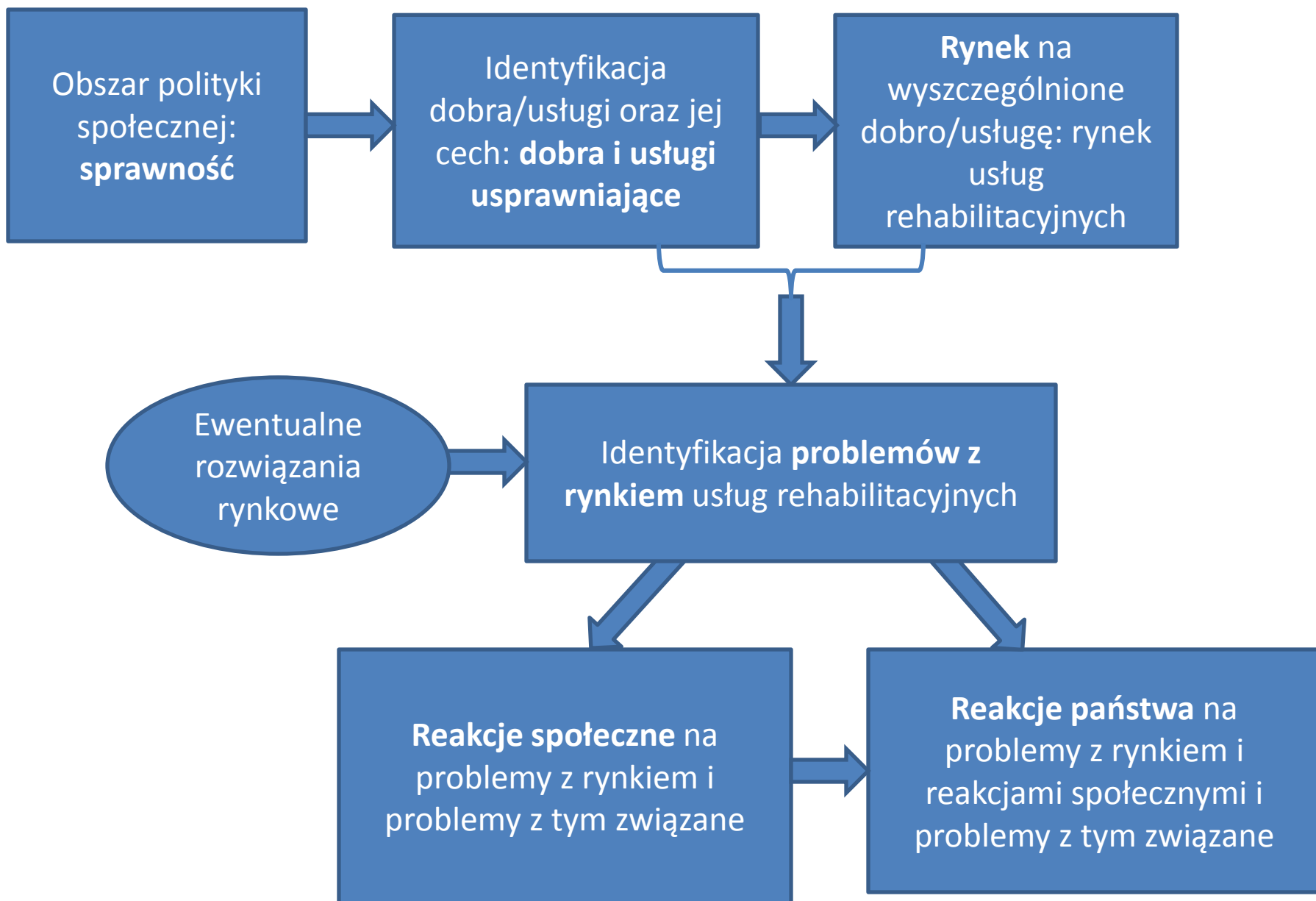

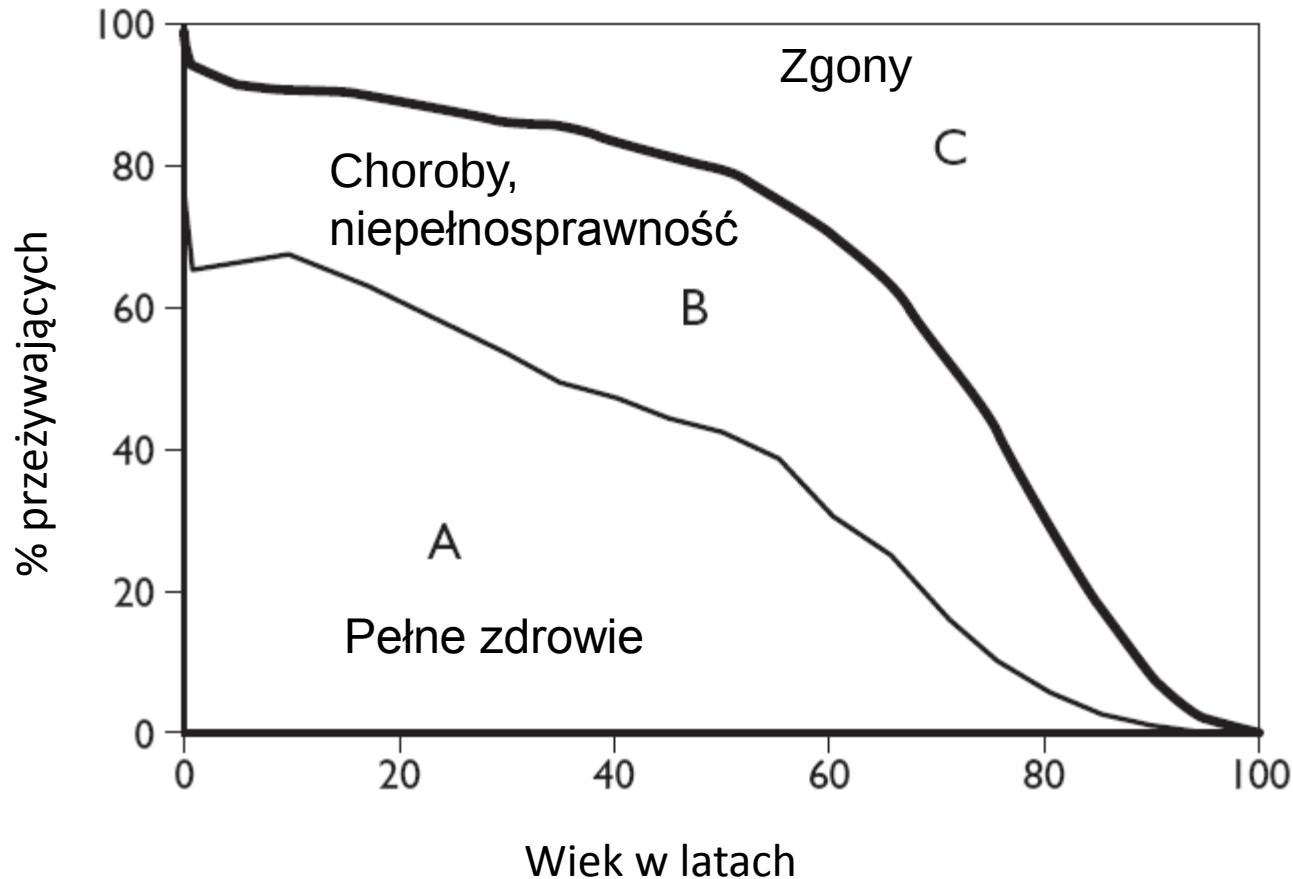
Polityka społeczna

dr hab. Ryszard Szarfenberg

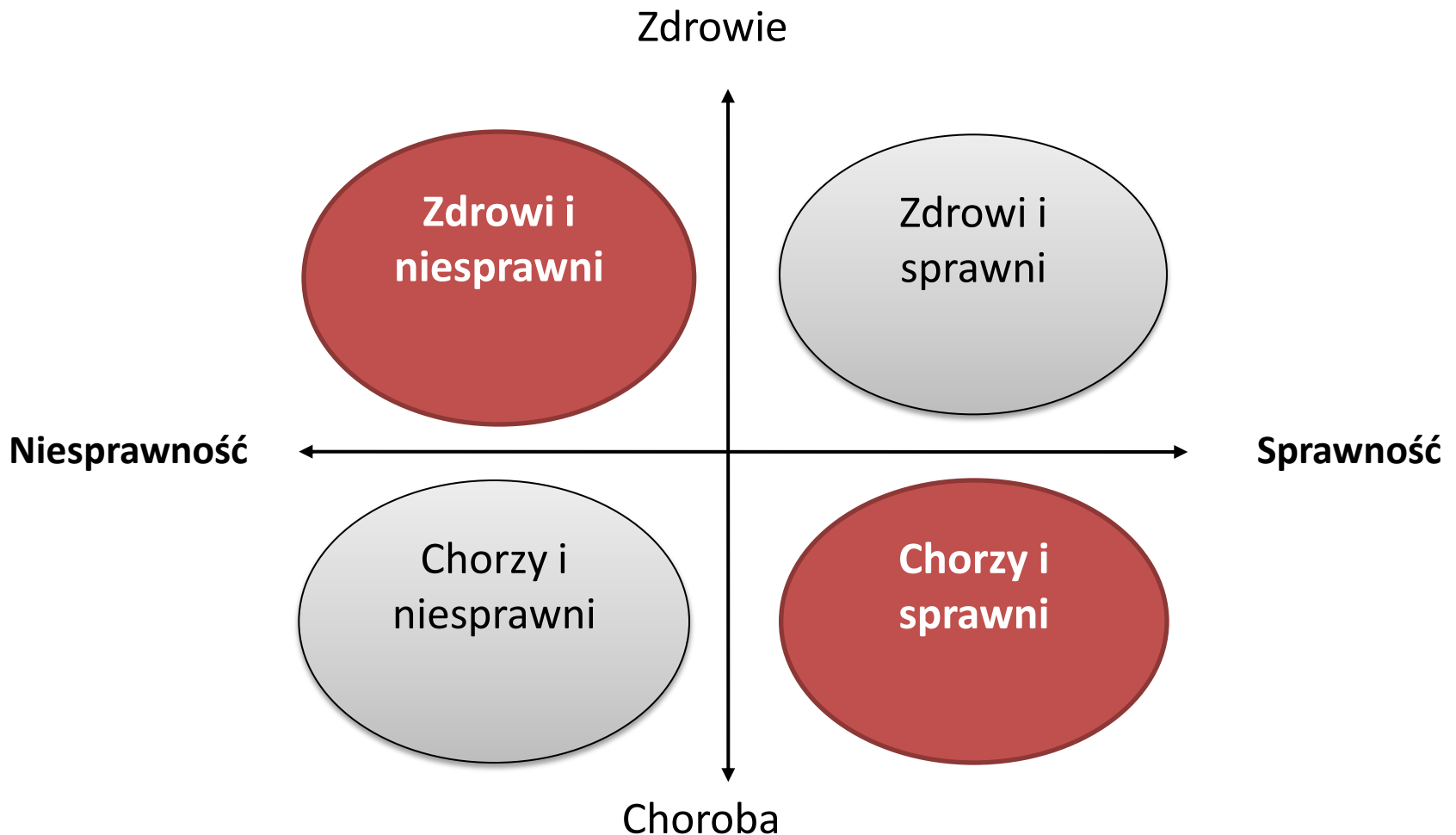
Rehabilitacja

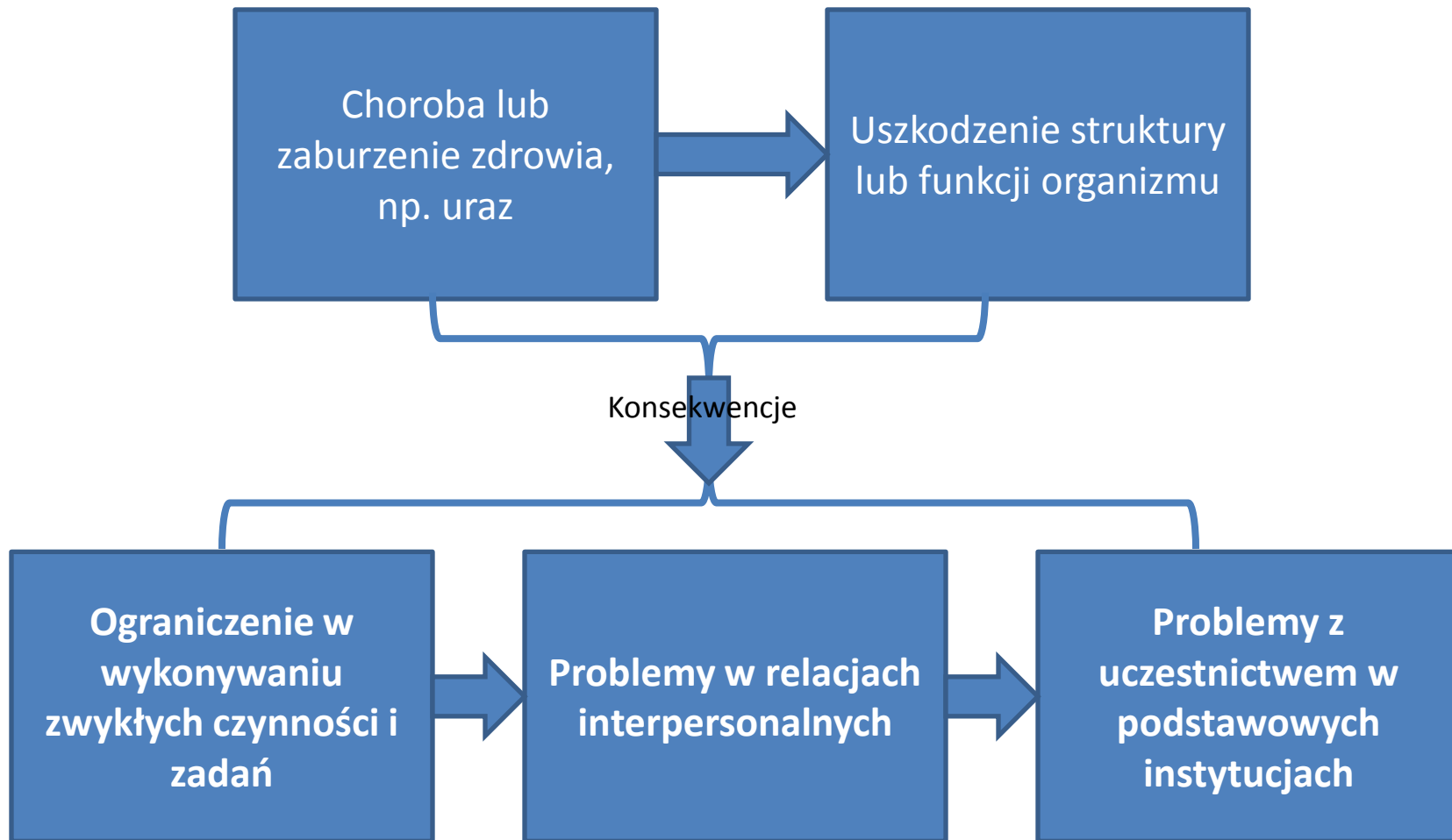
Zdrowie, sprawność i długość życia

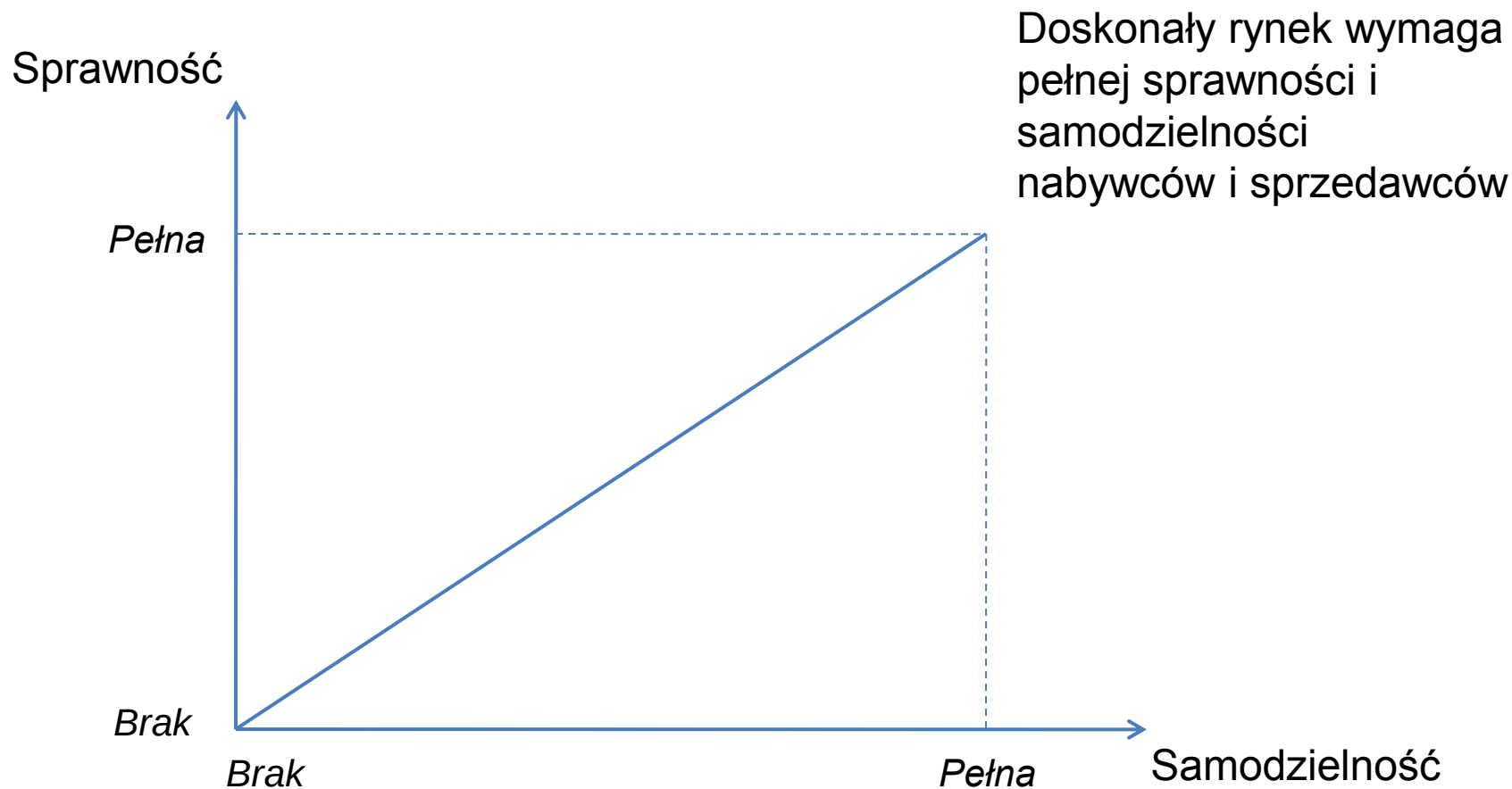
Zdrowie a sprawność

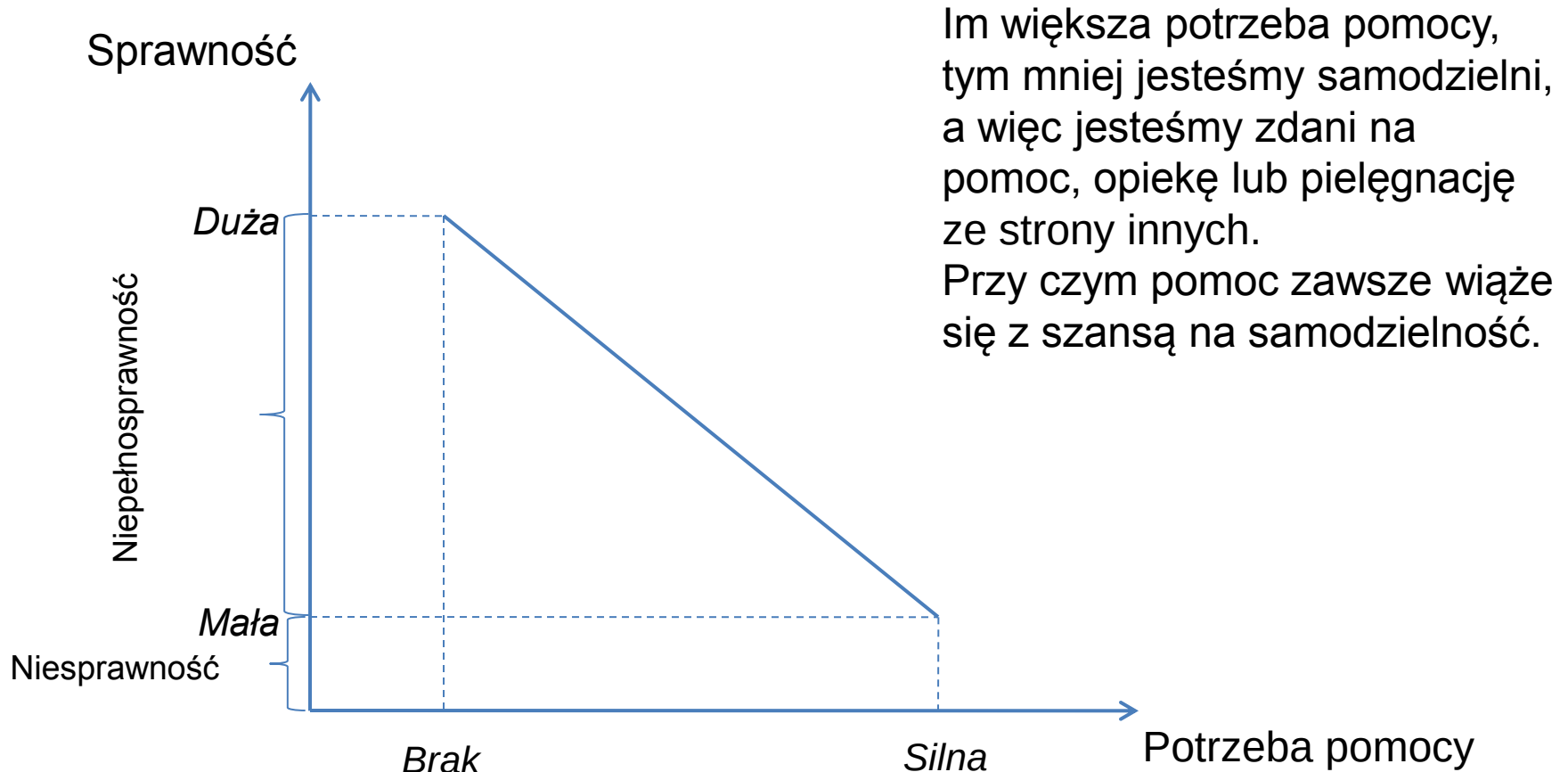
Zdrowie a niepełnosprawność

Sprawność a samodzielność

Sprawność a potrzeba pomocy

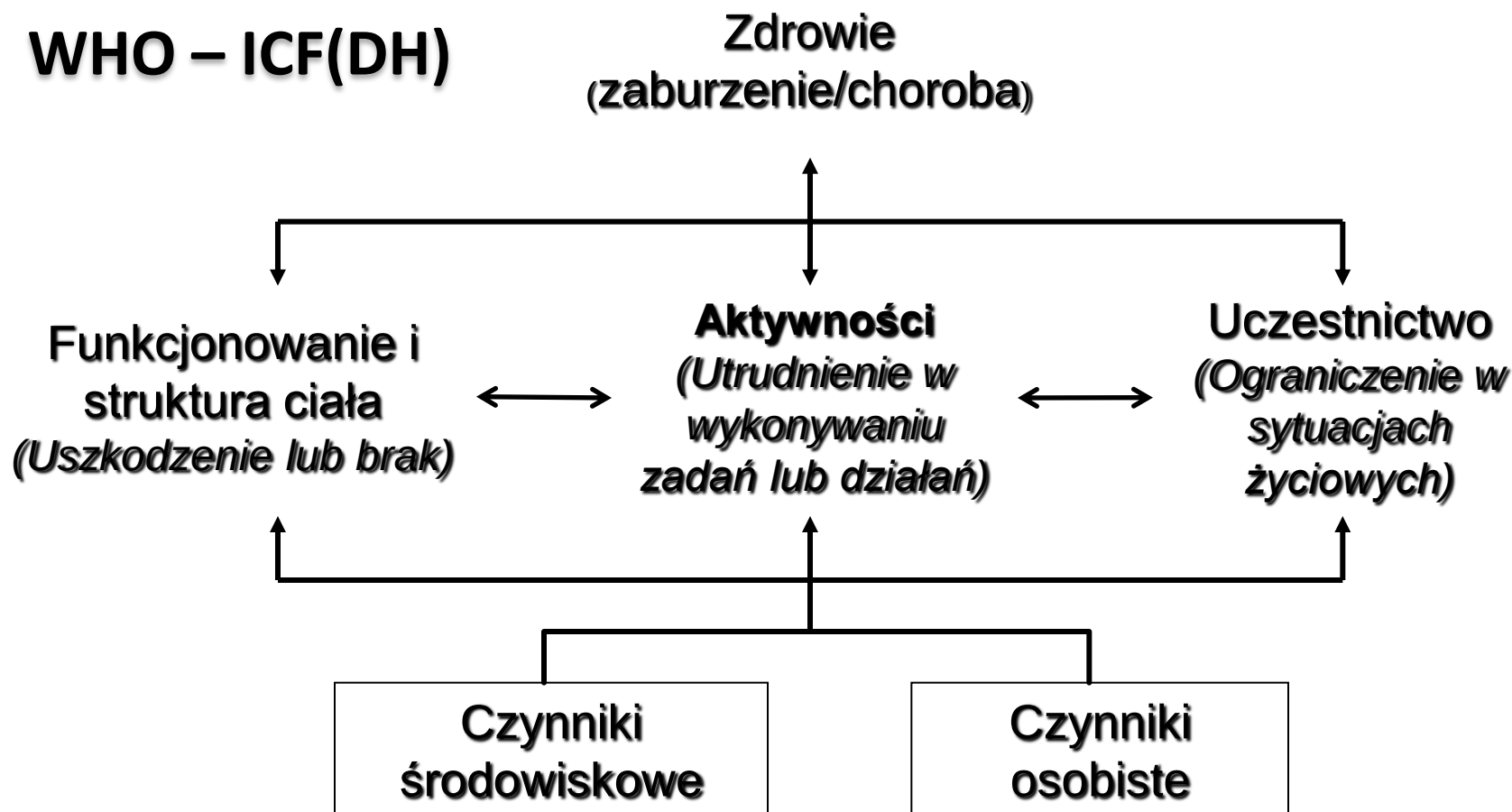

Pojęcie niepełnosprawności WHO (ICIDH)

- **Uszkodzenie** (*impairment*): dysfunkcje i nieprawidłowości organizmu wyrażone w kategoriach biomedycznych =>
- **Ograniczenie funkcjonalne** (*disability*): ograniczenia w wykonywaniu podstawowych czynności fizycznych i umysłowych =>
- **Upośledzenie** (*handicap*): utrudnienia w pełnieniu zasadniczych ról społecznych

Pojęcie niepełnosprawności WHO

WHO – ICF(DH)

International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)
zastąpiła ICIDH

Rodzaje niepełnosprawności

- ◎ **Sensoryczna** (zmysłowa) / **Motoryczna** (ruchowa) / **Psychiczna** (umysłowa)
- ◎ **Biologiczna** (niepełnosprawność niepotwierdzona orzeczeniem) / **Prawna** (potwierdzona orzeczeniem)
- ◎ **Znaczna** (niezdolność do pracy + niezdolność do samodzielnej egzystencji) / **Umiarkowana** (niezdolność do pracy + potrzeba pomocy) / **Lekka** (istotnie ograniczona zdolność do pracy lub ograniczenia dające się kompensować)

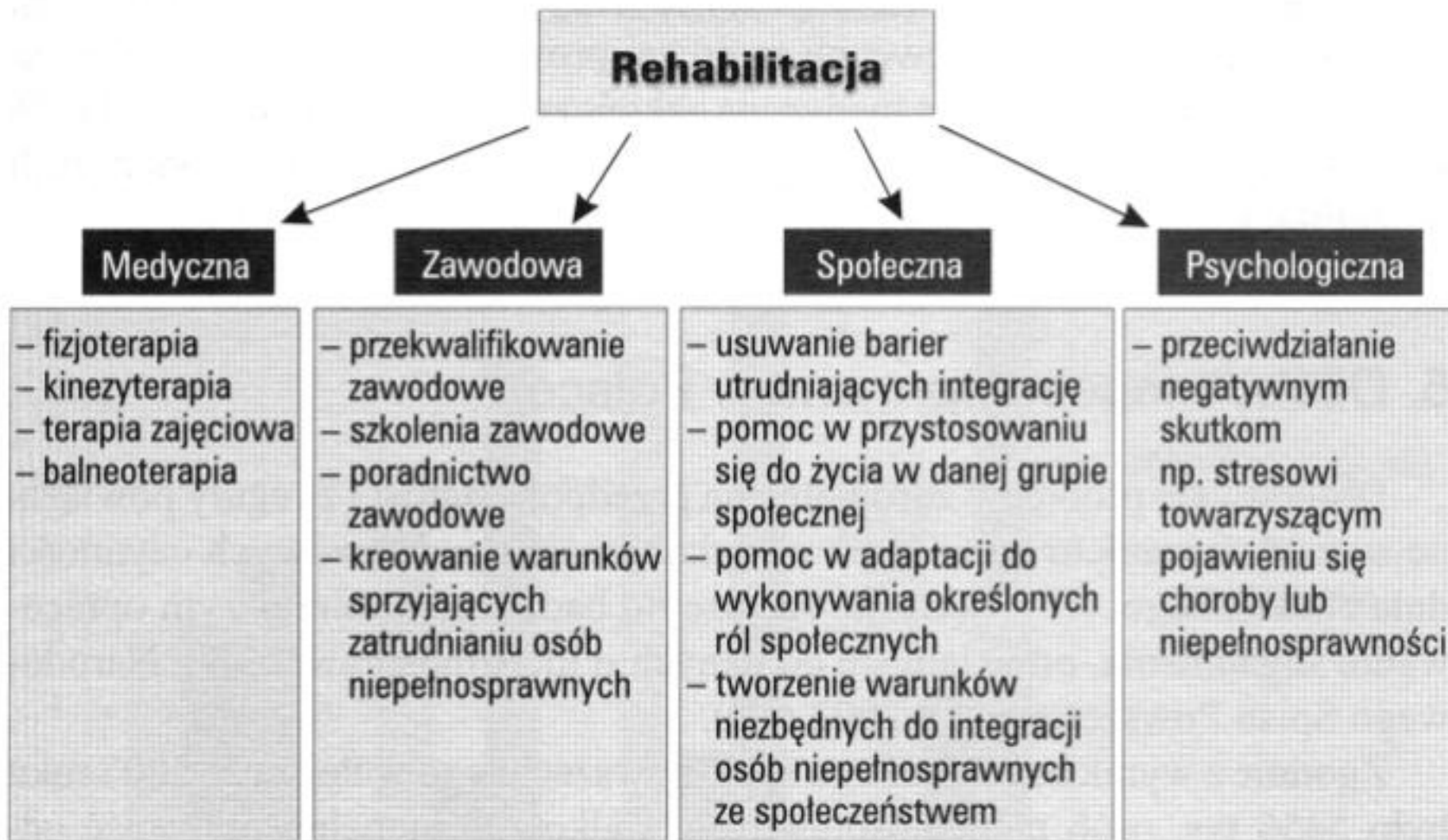
Dobra i usługi usprawniające

- Uszkodzenie lub brak (funkcjonowanie i struktura ciała) – **dobra i usługi łagodzące konsekwencje uszkodzeń, uzupełniające braki**, np. proteza kończyny, aparat słuchowy
- Utrudnienia w wykonywaniu zadań i działań (aktywności) – **dobra i usługi wspomagające w wykonywaniu działań i zadań**, zmniejszające utrudnienia
- Ograniczenia w sytuacjach życiowych (uczestnictwo) – **dobra i usługi zmniejszające ograniczenia, ułatwiające uczestnictwo**, np. likwidowanie barier architektonicznych

Rehabilitacja

- Rehabilitacja – „ [...] złożony proces obejmujący oddziaływania lecznicze, społeczne, zawodowe, a w przypadku dziecka - pedagogiczne, zmierzające do przywrócenia sprawności i umożliwienia samodzielnego życia w społeczeństwie człowiekowi, który takich możliwości nie miał lub z powodu przebytego urazu czy choroby je utracił” (Gałkowski i Kiwierski, 1986, s. 263)
 - Medyczna
 - Psychologiczna
 - Pedagogiczna
 - Zawodowa
 - Społeczna

Rodzaje rehabilitacji

METODY REHABILITACJI	RODZAJE NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI I TECHNOLOGIE REHABILITACYJNE				
	Dysfunkcje organizmu	Niepełnosprawność psychologiczna		Niepełnosprawność społeczna	
	Rehabilitacja lecnicza	Rehabilitacja psychologiczna	Rehabilitacja pedagogiczna	Rehabilitacja zawodowa	Rehabilitacja społeczna
Kinezyterapia	↔	↔			
Fizykoterapia	↔	↔			
Zaopatrzenie ortopedyczne	↔				
Terapia zajęciowa	↔	↔	↔	↔	↔
Wsparcie psychologiczne	↔	↔	↔	↔	↔
Psychoterapia	↔	↔	↔		
Psychokorekcja	↔	↔	↔		
Nauczanie specjalne		↔	↔		
Kształcenie zawodowe		↔	↔	↔	
Szkolenie zawodowe			↔	↔	
Praca chroniona				↔	↔
Sport i turystyka	↔	↔	↔		↔
Działalność artystyczna		↔	↔		↔
Działalność społeczna (w tym samopomocowa)		↔	↔	↔	↔

S. Kowalik w: J.
Strelau red.
Psychologia, tom
3, 2000, s. 817

Niepełnosprawność a rynek

- **Ogólne wymogi rynku** – sprzedawcy i nabywcy doskonale racjonalni i poinformowani, a także samodzielni, brak dyskryminacji
- **Rynek pracy** – dorośli niepełnosprawni mają mniejsze szanse na znalezienie pracy w ogóle lub pracy dobrze płatnej
- **Rynek rzeczy i usług** – ze względu na mniejsze dochody z rynku pracy niepełnosprawni mniej kupują, co może prowadzić do ubóstwa
 - Rynek usług usprawniających (rehabilitacyjnych)
 - Rynek kredytu – mniejsza zdolność do pracy to również mniejsze możliwości nabycia kredytu (niska zdolność kredytowa)

Rekcje społeczne

- „Jesteśmy największą w Polsce organizacją działającą na rzecz ludzi niewidomych i słabo widzących... Zakres naszych działań obejmuje między innymi rehabilitację osób niewidomych i ociemniałych, ich reprezentację wobec władz i innych stowarzyszeń, edukację, działalność wydawniczą i informacyjną oraz opiekę prawną” **Polski Związek Niewidomych**

Reakcje społeczne

- „Celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz wyrównywania szans osób z upośledzeniem umysłowym, tworzenia warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka, prowadzenia ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym oraz wspieranie ich rodzin” **Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym**

Problemy z reakcjami społecznymi

- Czy organizacje będą równomiernie rozmieszczone i obejmą wszystkich niepełnosprawnych?
- Czy wystarczy środków finansowych, aby reprezentować i pomagać skutecznie wszystkim niepełnosprawnym?
- Czy wolontariusze będą reprezentować i pomagać ON w sposób profesjonalny?
- Czy organizacje zdołają zachować ciągłość działania w dłuższym czasie?

Reakcje państwa – prawa obywatelskie

Konstytucja, 1997

- ◎ „Obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na... inwalidztwo” (art. 67)
- ◎ ON mają prawo do szczególnej opieki zdrowotnej, której zapewnienie jest obowiązkiem władz publicznych (art. 68)
- **„Osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają... pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej” (art. 69)**

Reakcje państwa - prawa obywatela cd.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (1997)

- ON „mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji”, czyli prawo do m.in.:
 - dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym
 - dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną
 - nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami
 - pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami
 - życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych

Świadczenia gotówkowe

- ◎ **Renty:** z tytułu niezdolności do pracy (stała, okresowa), szkoleniowa, socjalna (niepełnosprawność nabyta w młodości)
- ◎ **Zasiłki:** dla bezrobotnych, stały, okresowy, pielęgnacyjny (zasiłek i świadczenie), świadczenie integracyjne (w Centrach Integracji Społecznej)
- **Dodatki:** do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego

Renty z tytułu niezdolność do pracy

Rodzaje rent

Renta stała przysługuje osobie, której niezdolność do pracy została uznana za trwałą.

Renta okresowa - jeśli niezdolność do pracy ma charakter czasowy. Przysługuje ona przez okres wskazany w decyzji organu rentowego.

Renta szkoleniowa

Jeśli ubezpieczony spełni warunki wymagane do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy i uzyska orzeczenie o celowości przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowym zawodzie, może otrzymać rentę szkoleniową. Renta przyznawana jest na okres 6 miesięcy.

Staż uprawniający do renty

Okres składkowy i nieskładkowy wymagany do przyznania renty uzależniony jest od wieku osoby, w jakim powstała niezdolność do pracy. Okres ten wynosi:

- 1 rok - jeżeli niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat,
- 2 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 20 do 22 lat,
- 3 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 22 do 25 lat,
- 4 lata - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 25 do 30 lat,
- 5 lat - jeżeli niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat.

Wysokość renty

Wysokości renty ustala się w następujący sposób:

1) renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy:

- **24%** kwoty bazowej,
- po **1,3%** podstawy wymiaru za każdy rok okresów składkowych, z uwzględnieniem pełnych miesięcy,
- po **0,7%** podstawy wymiaru za każdy rok okresów nieskładkowych, z uwzględnieniem pełnych miesięcy,
- po **0,7%** podstawy wymiaru za każdy rok okresu brakującego do pełnych 25 okresów składkowych i nieskładkowych, przypadających od dnia zgłoszenia wniosku o rentę do dnia ukończenia przez wnioskodawcę 60 lat, tzw. staż hipotetyczny,

2) renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy - wynosi **75%** renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy,

3) renta szkoleniowa wynosi **75%** podstawy jej wymiaru. Renta szkoleniowa nie może być niższa niż najniższa wysokość renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy.

Renty i niezdolność do pracy

Renta socjalna

Od 1 marca 2010 r. **593,28 zł**

Przychód stanowiący 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy (którego przekroczenie powoduje zawieszenie wypłaty renty socjalnej): **973,10 zł** (do 31.05)

Kwoty najniższych gwarantowanych świadczeń emerytalno-rentowych
od 1 marca 2010 r.:

emerytura, renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i renta rodzinna	706,29 zł
renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy	543,29 zł
renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w związku z wypadkiem lub chorobą zawodową i renta rodzinna wypadkowa	847,55 zł
renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z wypadkiem lub chorobą zawodową	651,95 zł

Świadczenia podatkowe

- **Ulga w podatku od dochodów osób fizycznych** - wydatki na cele rehabilitacyjne oraz związane z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych poniesione przez podatnika będącego osobą niepełnosprawną lub podatnika, na którego utrzymaniu są osoby niepełnosprawne odlicza się od dochodu do opodatkowania
- **Zwolnienia z podatków lokalnych:** od nieruchomości (działki), od psów (pomocników)
- **Zwolnienia z opłat abonamentowych RTV**
- **Ulgi przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego** m.in.: 95% dla przewodnika lub opiekuna osoby niewidomej lub niezdolnej do samodzielnej egzystencji, 78% dla dzieci i młodzieży dotkniętych inwalidztwem lub niepełnosprawnych
- **Ulgi w opłatach za wstęp do muzeum**

Rehabilitacja zawodowa

- CEL: „ułatwienie ON uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy”. Usługi :
 - Badania umożliwiające określenie sprawności do wykonywania zawodu oraz ocena możliwości zwiększenia tej sprawności,
 - Ustalenie kwalifikacji, uzdolnień i zainteresowań
 - Poradnictwo zawodowe i przygotowanie zawodowe
 - Dobór odpowiedniego miejsca pracy i jego wyposażenie,
 - Określenie środków technicznych umożliwiających lub ułatwiających wykonywanie pracy

Rehabilitacja społeczna

- CEL: „umożliwianie ON uczestnictwa w życiu społecznym”. Usługi związane z rehabilitacją społeczną:
 - **wyrabianie zaradności** osobistej i **pobudzanie aktywności** społecznej osoby niepełnosprawnej
 - **wyrabianie umiejętności** samodzielnego wypełniania ról społecznych
 - **likwidacja barier**, w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji
 - **kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań** sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi

Świadczenia usługowe

- **Formy aktywności wspierające proces rehabilitacja społecznej i zawodowej**
 - **Warsztaty terapii zajęciowej** (wyodrębniona placówka, w której prowadzi się terapię zajęciową) – nauka umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych
 - **Turnusy rehabilitacyjne** (zorganizowana aktywna rehabilitacja połączona z wypoczynkiem) - celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników poprzez kontakty społeczne i rozwijanie zainteresowań

Świadczenia usługowe cd.

- **Szkolenia zawodowe osób niepełnosprawnych** cel: nauka zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji. Organizowane przez
 - **Placówki szkoleniowe**
 - **Specjalistyczne ośrodki szkoleniowo-rehabilitacyjne**
 - **Pracodawców**
- **Edukacja** - system oświaty zapewnia m.in.: opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwianie realizowania zindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych
 - **Szkoły specjalne**
 - **Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze i wychowawcze**
 - **Bezpłatny transport do szkoły**

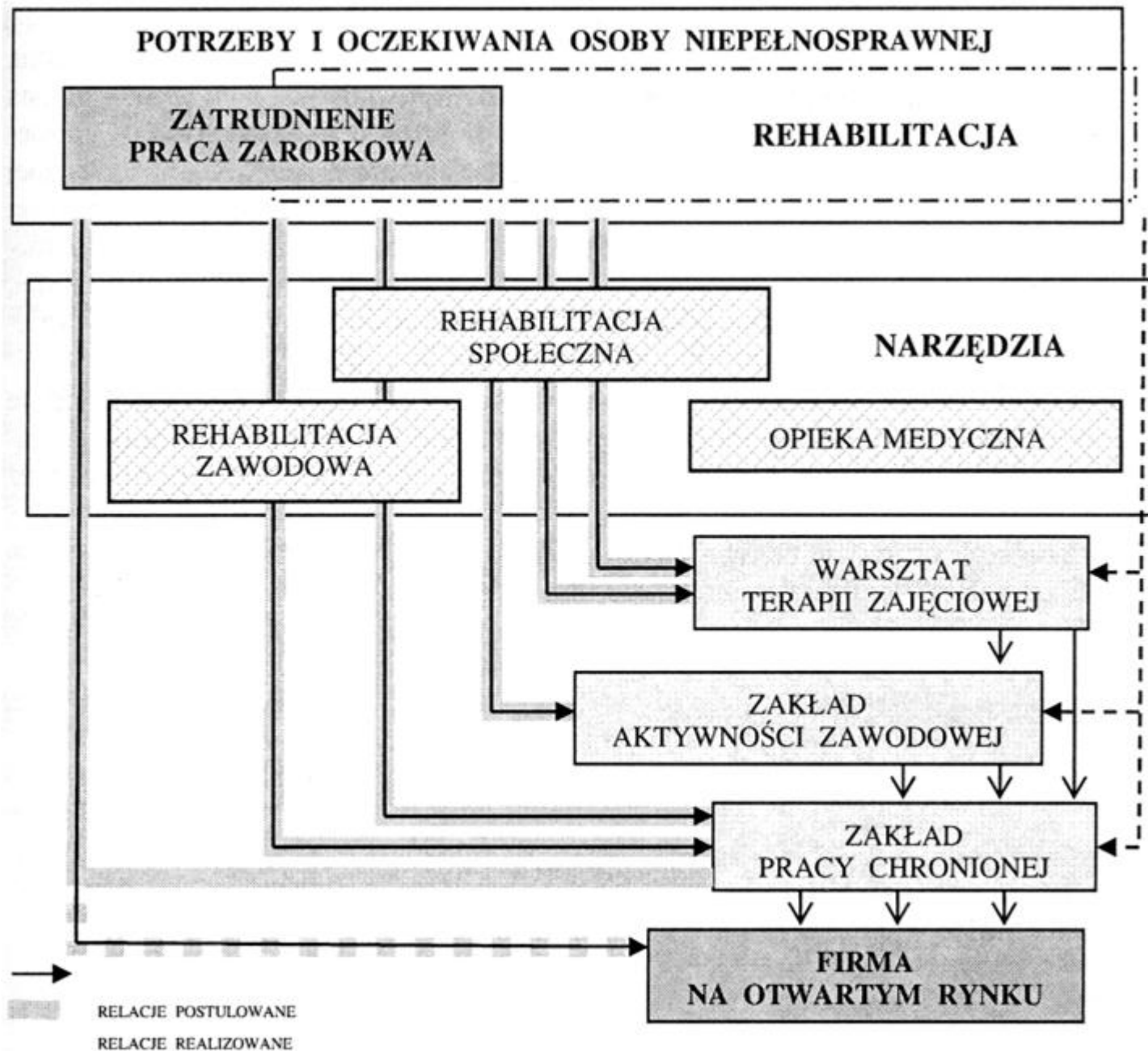
Świadczenia usługowe cd.

- **Specjalistyczne usługi opiekuńcze** (ulgi w odpłatności, mogą być świadczone w ośrodku wsparcia), m.in.:
 - uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia (m.in. pomoc w życiu rodzinnym, w załatwianiu spraw, w gospodarowaniu dochodem)
 - pielęgnacja - jako wspieranie procesu leczenia
 - Pomoc mieszkaniowa
- **Usługi opiekuńcze i bytowe w domach pomocy społecznej** (częściowo odpłatne, dla niepełnosprawnych intelektualnie dorosłych, dzieci i młodzieży oraz niepełnosprawnych fizycznie)
- **Programy usamodzielniające dla młodzieży opuszczającej Domy Pomocy Społecznej** (pomoc pieniężna, mieszkaniowa, rzeczowa i w zatrudnieniu)
- **Pobyty w mieszkaniu chronionym**

Zatrudnienie ON

- **Zatrudnienie osób niepełnosprawnych**
 - **Każdy pracodawca** (obowiązki i uprawnienia pracodawców zatrudniających ON)
 - **Zakłady pracy chronionej** (m.in. wyższe wskaźniki zatrudnienia ON, w tym ze znacznym stopniem niepełnosprawności)
 - **Zakłady aktywności zawodowej** (zatrudnienie oraz rehabilitacja zawodowa i społeczna ON zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności)

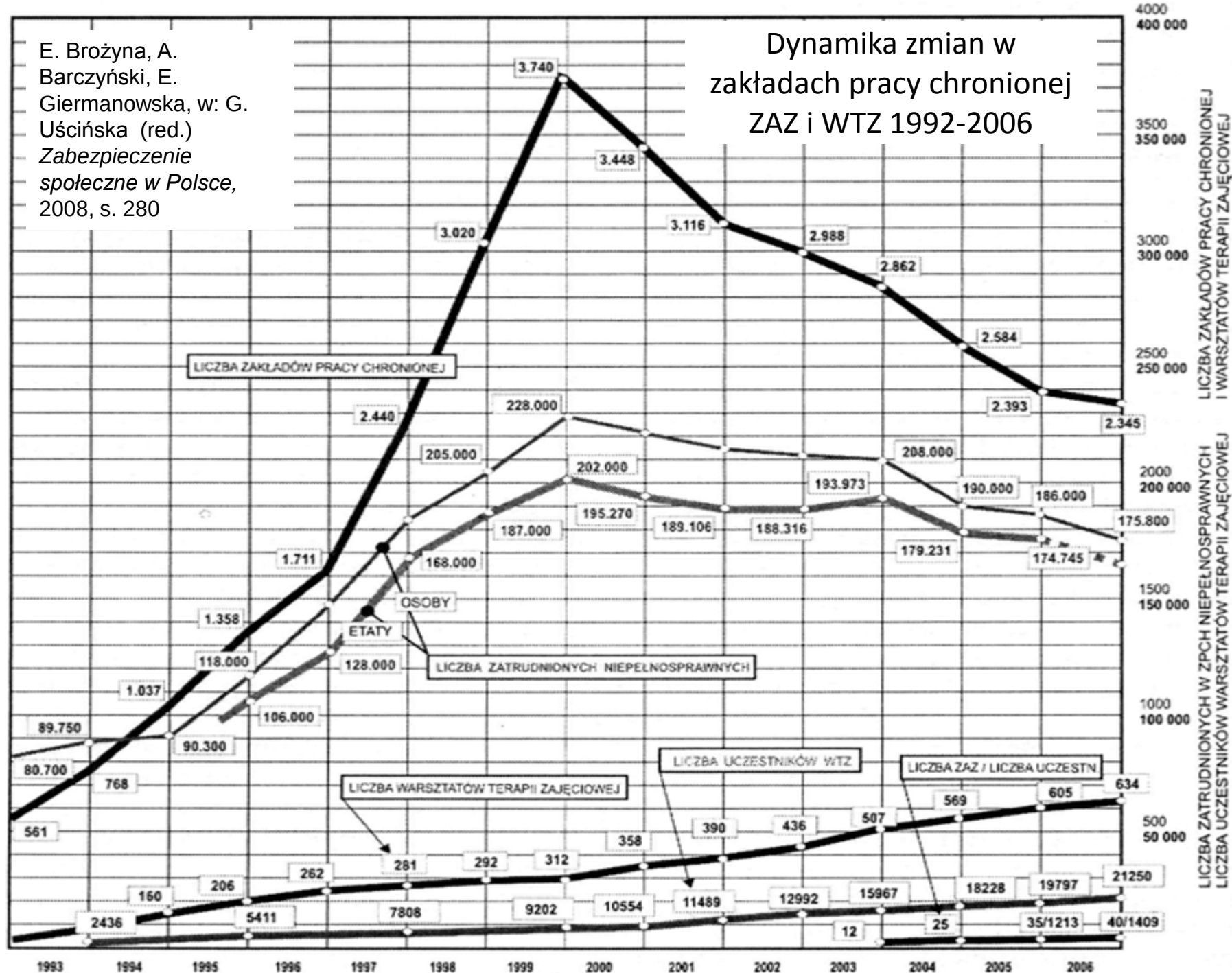
System rehabilitacji zawodowej i społecznej

E. Brożyna, A.
Barczyński, E.
Germanowska, w: G.
Uścińska (red.)
Zabezpieczenie społeczne w Polsce,
2008, s. 273

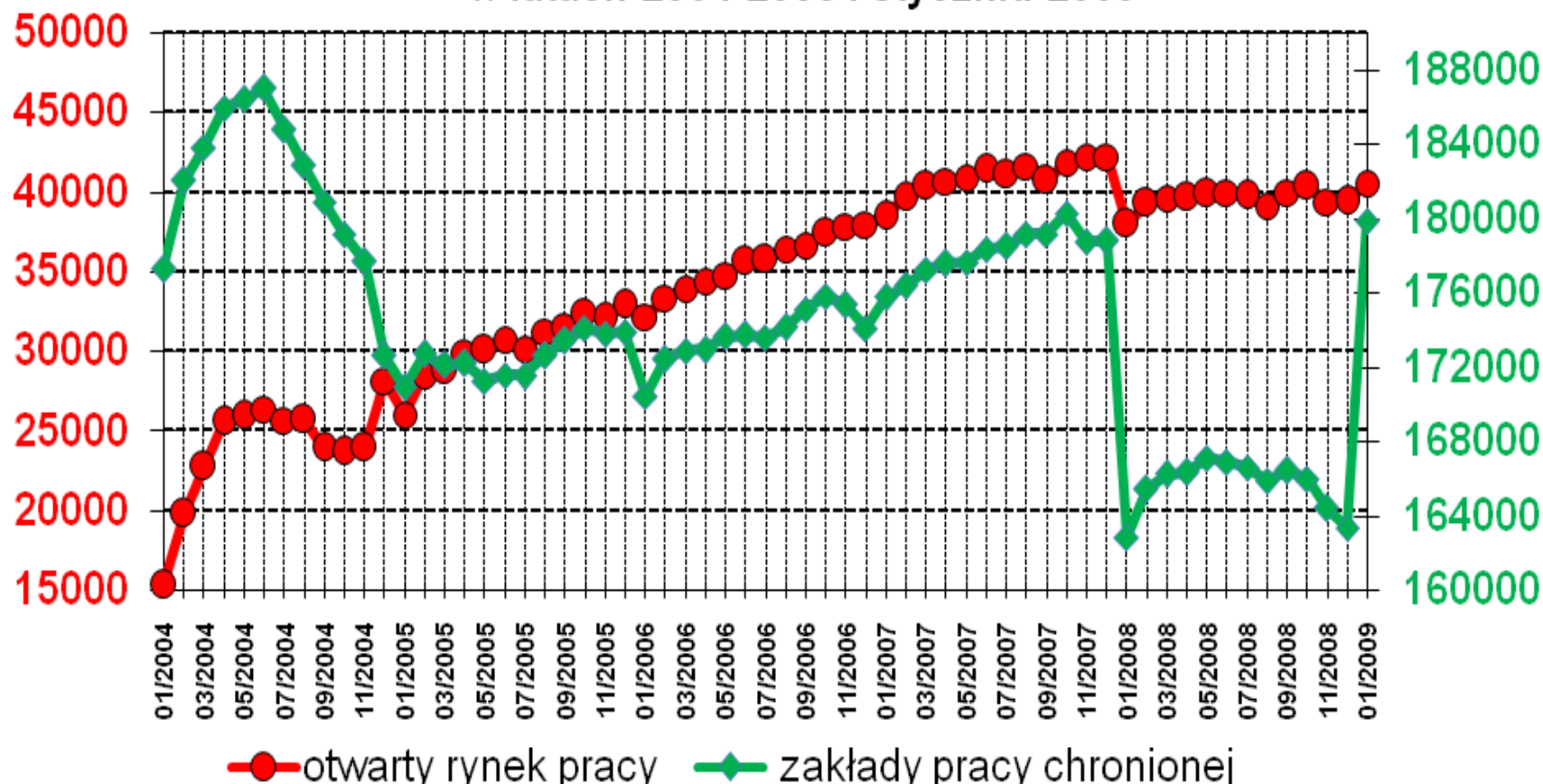
E. Brożyna, A.
Barczyński, E.
Germanowska, w: G.
Uścińska (red.)
*Zabezpieczenie
społeczne w Polsce*,
2008, s. 280

Dynamika zmian w zakładach pracy chronionej ZAZ i WTZ 1992-2006

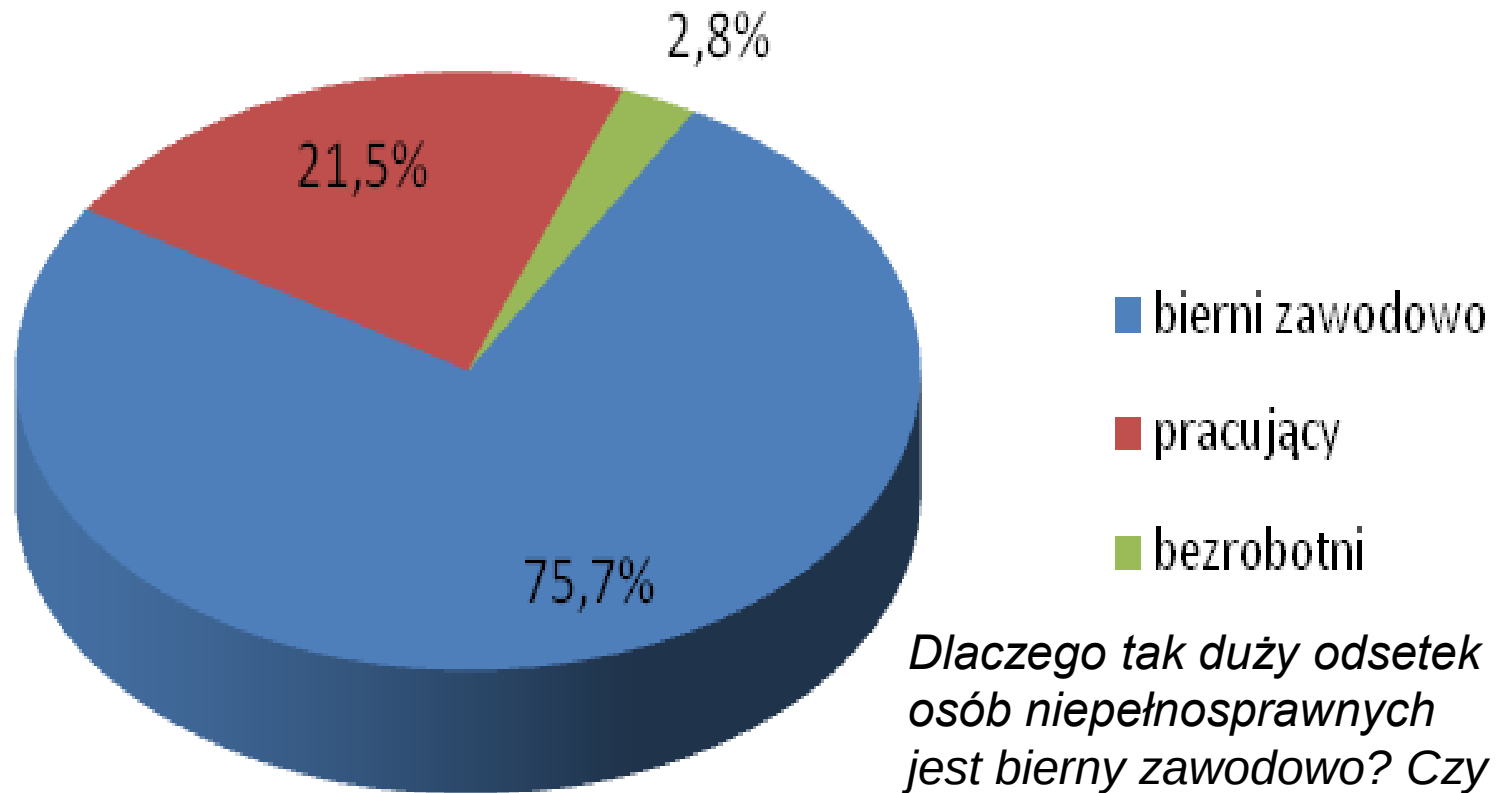
Zatrudnienie subsydiowane

Pracownicy niepełnosprawni w wieku produkcyjnym uprawnieni do uzyskania dofinansowania do wynagrodzeń z PFRON w latach 2004-2008 i styczniu 2009

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

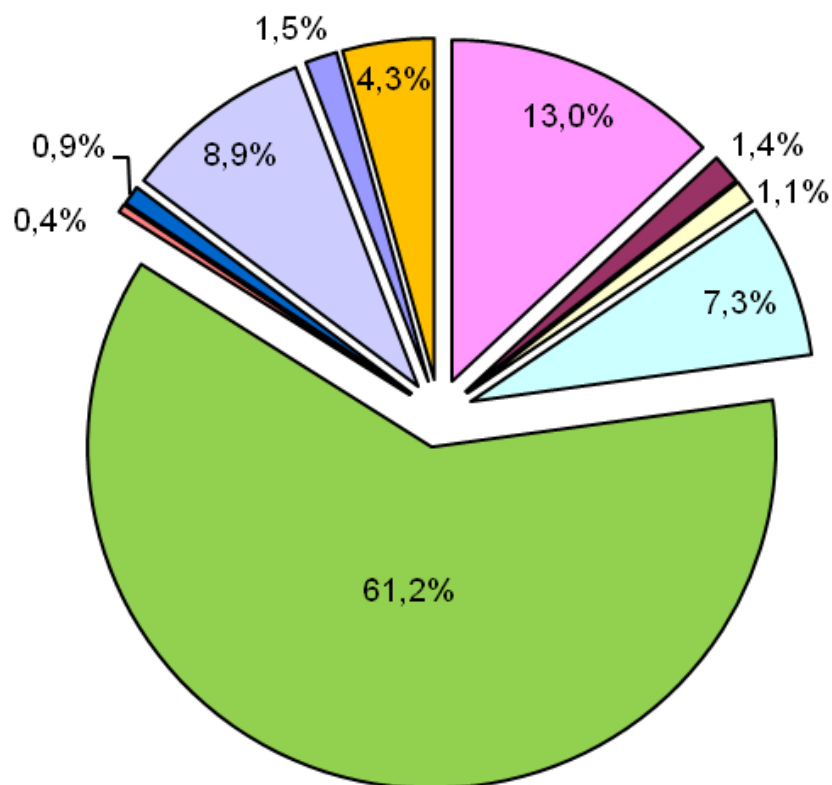
**Struktura osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym
według ich statusu na rynku pracy w IV kw. 2008 r.**

*Dlaczego tak duży odsetek
osób niepełnosprawnych
jest bierny zawodowo? Czy
powinniśmy się tym
martwić?*

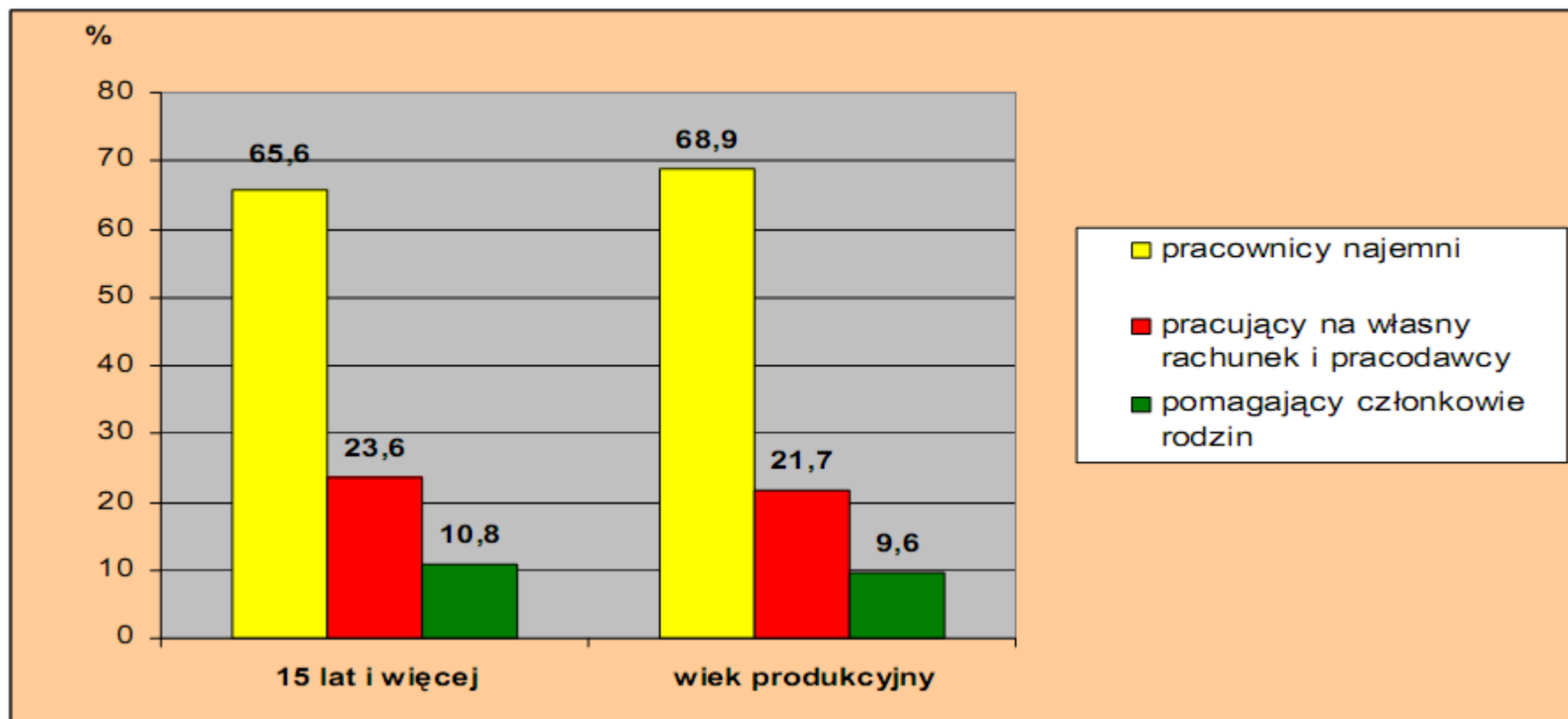
*Bieżąca sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy - na podstawie wyników BAEL,
bezrobocia rejestrowanego i innych danych statystycznych*

Osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym według głównego źródła utrzymania w IV kw. 2008 r. według BAEL

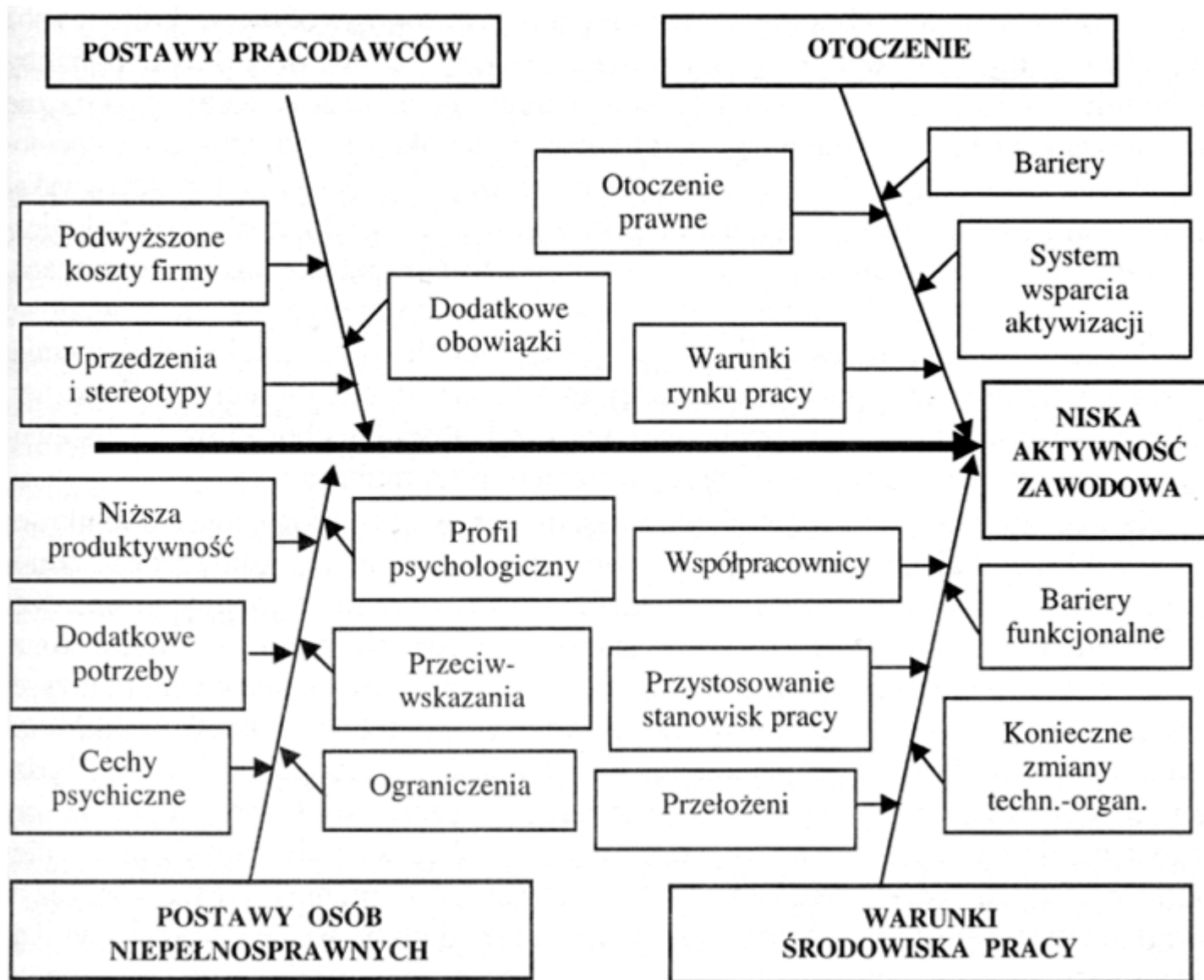
- praca najemna
- praca w swoim gospodarstwie rolnym
- praca na własny rachunek poza rolnictwem
- emerytura
- renta z tytułu niezdolności do pracy
- zasiłek dla bezrobotnych
- świadczenie przedemerytalne
- inne świadczenie społeczne
- inne niezarobkowe źródło utrzymania
- pozostawanie na utrzymaniu

Wykres 11. Struktura zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2008 r. (według BAEL GUS)

Wśród pracujących na własny rachunek i pracodawców - tylko 2,6% to pracodawcy

Przyczyny niskiej aktywności zawodowej ON

E. Brożyna, A. Barczyński, E. Giermanowska, w: G. Uścińska (red.) *Zabezpieczenie społeczne w Polsce*, 2008, s. 280